

14. ԴԱԼՈՒ ԽԸՇԽԸՇ

Ժամանակին մեկ մեծ մարթըմ կէղի, էնու տըղեն կը փըսակա: Ժամանակըմ կընցի, տըղեն ուր կընգան չուզի: Փետըմ կը շինա, կը կախա էնոնց տըղան սարդըրից:

Օրական մեկ անգամ, էրկու անգամ ըզկնիկ էտա փետով կը տըփա ու կախա դա:

Կնիկ օրըմ կասա. - Մա'րթ, տու ընչի՞ ծի կը տըփես, օր ծի չըսիրիս, գըընա՛, Բաժանե Զաչե քաղքոյի թակավորի ախչիկ քյե խամար պե՛, էնի շատ խորոտ ա, էլ ծի մը տըփա:

Մարթն ասաց. - Ես կէրթամ:

Էլնավ, էնու խամար փարա վիրուց ու ընգավ ճամբախ, գըընաց խըն քաղաք:

Գըընաց, գըընաց, խասավ քաղաք, թակավորի ախչըկե սենյակ մը տավ:

Ախչիկ ասաց. - Ի՞նչ կուզես, մա'րթ:

Ասաց. - Էկեր եմ, օր քյե ծի խամար տանիմ:

- Էլի՛ տուս, արե՛, ես պա՛մ տընեմ իմ մինդըրի տակ, արի՛, խի՛ իմ մինդըրի տակ ի՞նչ եմ տըրե:

Մարթն էկավ ներս, էն ի՞նչ գյինա թի մինդըրի տակ ի՞նչ ա տըրուկ:

Մարթն չիմացավ:

Թակավորի ախչիկ կանչեց, էնու հանճըվի մարթերն էպե, ասաց. - Եսա մարթուն տարեք, փոսթե քոլոզըմ շինեք, գանգակըմ էցկեք մոտեն, տըրեք գըըլիս, զընջիլ մ'էցկեք վիզ, էրեք

Դալու խըշխըշ, տարե՛ք տեն, պերե՛ք տեն, տըփեք չում էնու մախվան օր:

Առան ըզմարթ, գացին, փսսթե քուղ շինեցին, զանգակըմ էցկեցին ծերից, զընջիլ էցկեցին վիզ ու չուր հիրիկուն կը ֆըռացուցեն քաղքի մեչ, կը տըփեն ու կը բոռեն՝ Դալու խըշխըշ, հա՛յ Դալու խըշխըշ:

Ճըժեր, փողնի տըղեկներ կը թըքեն, քար կը զանեն ու կը բոռեն՝ Դալու խըշխըշ, հա՛յ Դալու խըշխըշ:

Ժամանակ մ'ընցավ, մարթն խընթրեց, ասաց. - Թողե՛ք՝ ես նամակըմ գյըրեմ իմ խոր, օր ես ամլա բալի մեչ եմ ինգե, բալկո գա, ծի ազատա:

Էն ժամանակ նամակըմ կը գյըրա խոր, մեկ կը գյըրա կընգան:

Խոր կը գյըրա. «Արի՛, ծի ազատա՛, Աստծու սիրուն եղի, ես կրակի մեչ կերեցիմ»: Կընգան կը գյըրա. «Թե ես ազատվա, էկա, քու խոգիւն կը գամ»:

Խոր նամակ կերթա կընգան ծեռ, կընգան կերթա խոր ծեռ:

Էն ժամանակ կնիկ կը խղճա, կասա. «Տ'էլիմ, էրթամ, բալկո իմ մարթ ազատեմ, պերեմ»:

Կնիկ կէլնի, դաստըմ մարթու խալավ կը խազյի, կէլնի կերթա Բաժանե Դաշե քաղաքյ:

Մեկ պառվու տուն կէղի մեհվան:

Կը խառցնա պառվուն, կասա. - Էսա ծեր թակավորի ախչիկ ինչպե՛ս ախչիկ ա, օր ո՛ր մարթ էրթա, վիզ կը կըտրա, չըմ գյիտի ի՞նչ կէնա:

Պառավ կասա. - Չուր մըկա որ օր էրթեր, վիզ կը կըտրեր, ամմա հերեկ չէ, մեկէլ մեկ երիտասարթըմ քու պես էկավ, գյընաց, էնու պան չըկարցավ խաներ: Մըկա էնու անուն տըրած են Դալու խըշխըշ, էցկած ան սոխըխներ, չուր հիրիկուն փողնի ճըժեր ինգած ան հիտև, կը բոռան, կը ճըվան՝ հա՛յ, Դալու խըշխըշ, ու չում հիրիկուն կը ծեծեն: Դիրիկուն կը պերեն տուն, կը մընա չում առավոտուն, էլըմ կը տանին: Էնու հալ թու հալըմ չի:

Մընաց չում խըլիսուն, խըլիսուն կնիկն օր մարթու ծև խազյեր էր, էլավ, գյընաց:

Գյընաց թակավորի ախչըկե մոտ:

Ախչիկ խարցընեց, ասաց. - Տիւ հա՛ւր ես էկե:

Ասաց. - Էկեր եմ խըն քյե փորժըվեմ:

Ասաց. - Էլի՛ տաւս, արե՛, ես պա՛մ տընեմ իմ միճդըրի տակ,
թի խանեցիր, ես քա՛ն եմ, թի չե՛ քաւ գյըլիխ կը գաճնիմ:

Էլա՛վ տաւս, էկա՛վ ներս:

Մեկ գյաւլ-վաճրտըմ տըրեր էր միճդըրի տակ, էնու ոտ տըրեր
էր վերեմ:

Ասաց. - Եսի ի՞նչ ա իմ միճդըրի տակ:

Ախչիկ մտածեց, չըկարողացա՛վ խաներ: Ուր մոր անուն
Գոլե կէղի: Ինքն ուր մտքի մեչ ուր մոր խամար պիտի ասեր՝ ա՛խ,
Գոլե՛, ա՛խ, Գոլե՛, տաւ ծի չըպերեր, ամա ա՛խ Գոլե, ա՛խ Գոլե՛
պաճնցըր ծենով ասաց:

Թակավորի ախչիկ գլիտցա՛վ թի՛ ուր գյաւլն էխան: Ոտ վե-
րուց, գյաւլ միճդըրի տըկից էխան տաւս:

Էն ժաճանակ ասաց. - Տըղա՛, տաւ ի՞նչըխ իմ փորժ խանե-
ցիր, թու մարթ չըխաներ էր:

Ասաց. - Էնքան մարթաւ մեղաց տակ մըտեր ես, հալա՛ շատե-
րու էլ տը մըտիս, Աստված էնու խամար ծի խելք լտու՛ խանեցի:

Ասաց. - Շա՛տ լա՛վ, ես իմ խոր խաբար կանեմ, օր գի իմ
խանելուկ խանեց էսա մարթ, ես էլ էտոր տ՛առիմ, խի ի՞նչ կասես:

Խեր ասաց. - Որտի՛, քաւ պայման ի՛նչըխ ա, էնպես տ՛ենես:

Ասաց. - Իմ ուխտն էն ա՛՝ վո՛ն օր իմ խանելուկ խանեց, ես
էնի տ՛առնեմ:

Մընաց չուր առավոտուն, սուք տըղին կանչեց, էպե:

Թակավոր ասաց սուք տըղին. - Ախչիկ կը փըսակեմ վըր
քյե:

Սուք տըղեն մտածեց, ասաց. - Ես ախչիկ, էնի ախչիկ, օր
փըսակա վեր ծիկ, կէղի անպատվութեմ: Աղեկն էմա՛լ ա, օր ասեմ
թի ըստա՛ չըմ փըսակվիր, կառնիմ, կերթամ իմ խոր մոտ, թ՛ էնի ծի
փըսակա, օր էնու սիրտ խընդաճա:

Թակավոր ասաց. - Լա՛վ կէղի:

Թակավոր էլա՛վ, քանի՛մ փարա, ծի, տավար, խաց էտիր
խետքեր, օր ճամխու տընա:

Օրըմ սուք տըղեն կերթա չարսուի մեչ կը զըվըռա, կը տեսի,
օր հիրիկ էրած Դա՛լու խըշխըշ, չարսու մեչ կը տըփեն, ճըժեր կըն-
գին խետ ու կը բոռան՝ Դա՛լու խըշխըշ, հա՛յ Դա՛լու խըշխըշ:

Եփ օր հիրկան կը տեսնի, ծեռքերուց կառի:

Էնու զընջիլ պըռնող չըթոնա:

Կասա թե՝ ես թակավորի փեսեն եմ:

Դիրսվան զընջիլ պըռնող կը թոնա:

Ինքն էլ խըշխըշու փոսթ ու զընջիլ կանթժորն, կը տըռա չափրի մեջ, կը պըռնա ուր ծեռ: Դալու խըշխըշին դաստըմ խալավ կը խագիւցա, կը տանի խետ:

Կասա. - Տըղա՛, քիւ անուն ի՞նչ ա:

Էնու ճիշտ անուն կը տա:

Դիրսվան սուք տըղեն էն անուն կը տա էնու:

Թակավորի ախջիկ կը խառցըռա. - Էտա ի՞նչ մարթ ես պերե:

Ասաց. - Վոլլա՛, մեր էրկրացի ա, պերեր եմ մե ծառա: Մե ծառաութեն էնա, չուր էրթանք մեր խոր էրկիր:

Ասաց. - Շա՛տ լավ, պերեր ես, պերեր ես:

Թակավորի ախջիկ չըճանչըցավ, թե էտի Դալու խըշխըշն էր:

Էփ օր ճամբախ էլան, թակավոր էնոնց ճամխու էտիր: Օրըմ ճամբախ քյելեցին, էն մեկէլ օր էտոնց կաթըրջին ասաց. - Էրկու ավուր ճամբախ ճուր չըկընդըվի, ճուր առնենք պեռներ, տանինք մեր խետ:

Դալու խըշխըշ ինչ ծառաութեն կեներ, էտա կոներ կը գաներ, ճուր կը պերեր, կը լըցեր, սուք տըղեն ծեռքեր, ոտներ կը վըլեր:

Մընաց, շատ էկան, քիչ էկան՝ խասան էն տեղ, օր էլ ճուր չըկա:

Սուք տըղեն ասաց. - Մեկ իմ ոտաց, ծեռաց ճուր տամ, իմ հիրիկ խըմա, օր խելք գա գըլլիխ:

Մընաց չում առավոտուն, կալին էպե, էտիր տեղ, կերան:

Խըշխըշ տիրոջ հանճևի հավելցած խաց, կալին վերուց, տարավ էնդեխ կերավ, ծարվըցավ:

Էլ էրեսին չիտա, օր ճուր ուզա ուր աղի մոտեն:

Սուք տըղեն հիմացավ, օր էնի անհաշիվ ծարավ էր:

Ասաց. - Ծառա՛, ծառա՛, էտա լագան, պաներ պե, իմ ծեռքեր մե քիչ վըլան:

Առավ իբրեղ, լագան, էկավ, ինքն էլ փառչով պեռնեց ճուր էխան: ճուր էտու ծառայի ծեռ, ըսկըսեց ծեռքեր օղողել, ոտներն

էլ վրլաց, փառչ ճաւր ամբողջ իլից ոտաց, ծեռաց վերեն:

Էն ժամանակ, օր ծառան առավ, տարավ օր թափեր, շատ ծարավ էր, ճարահատ՝ կուշտըմ խըմեց:

Սուք տըղեն չանդրից տեսավ, օր հիրիկ էնու ոտաց, ծեռաց ճաւր խըմեց:

Խըղճաց վերեն, ինքյն ուր ասաց. «Տաւ էրիր, ես չըմ էնե, ես քյե տ'էնեմ մեկ մարթըմ»:

Առավոտուն էլան, պանցին, գանցին: Շատ գանցին, քիչ գանցին, էնու խոր էրկիր մոտխըսցան:

Սուք տըղեն Դանլու խըշխըշին չանդրից մե քիչ գանտընցուց, ասաց. - Մա'րթ, իմ խոր էրկիր գանտն տեղ ա, ես էսա դաւց տ'երթամ խընդ իմ խոր էրկիր: Արե իմ ջըլեր տամ քյե, քսն տու ծի, ես էրթամ խընդ իմ խոր էրկիր, տաւ իմ փոխանորդ էլի էսա կընգան տեր: Չըկասկածես, ես կնիկ ունիմ, մեկ էլ էսի տանեմ խետս, ի՞նչ էնեմ: Գի հանթեցի, խերիք ի, տամ քյե քու ծառաութնի տեղ:

Եփ օր էնու ջըլեր էտու էնոր, խըշխըշ խագանվ, էլավ մեկ խորոտ մարթ: Շատ ուրանխացավ:

Կնիկն խըշխըշի ջըլեր խագանվ, էտոր փոսթ ու զընջիլ առեց մոտ ինքյ ու էթող, գյընաց: Գյընաց, խասավ էնոր կետրանց տուն, էնոր հողի մեջ ուր ջըլեր էխան, կընգան ջըլեր խագանվ:

Մընաց չում առավոտուն, ջաւնաք էկավ խըշխըշի խոր, թե՝ քու տըղեն թակավորի ախչիկ առավ, էպե:

Էնու խեր, տըրկիցներ գանցին հանճև, առան, էկան տուն, տըղեն փըսակեցին:

Խեր ասաց. - Շա'տ լավ էղավ, հան գյընաց, էնու խորոտ կնիկըմ էպե, հան էսա քան հարստութեն էլ էպե խետ:

Գյեղացիք խառընցեցին, թե՝ ի՞նչ գինով պերիի էսա կնիկ:

Ասաց. - Ջանըմ, ընչի՞ կը խանընցեք, հանքաթ մանրիֆանըմ խընջեցի: Վո՞ն օր գանցեր էր, էնու գյըլիխ գարկեր էր:

Քանի մ'օր ընցավ, ընգանվ լաճու միտք ուր խին կնիկ, թե ի՞նչըխ էնոր գյըրեր էր թե՝ որ գան, քու խոգաւն կը գան:

Էլավ, գյընաց կընգան սենյակ, օր կընգան տըփա:

Կասեր թե. - Տաւ զի ճամխեցիր, թակավորի ախչըկան պերի, պերի, թի՞ չըպերի:

Եփ օր գյընաց, կընգան տաւ էպաց, փետ տըրընտուց օր առավ, կընգան ասաց. - Քի խեր-մեր շուն ուտա, թակավորի ախ-

չիկ պերի", թի" չըպերի:

Փետ վիրուց, տը գաներ, կնիկ հաւշիկ մինդըրի տըկեն հա-
մա ըգփփսթե քուղ էխան, էսպես հիրար էտու, շարժեց, զընգ-
զընգոց էլնվ, ու ինքն էլ ասաց՝ Դնլու խըշխըշ, հա՛յ, Դնլու
խըշխըշ:

Մարթն էսպես՝ վեր ուր հըզգաց: Նոր խասկըցավ, թե ուր
կնիկն ա, օր էկեր ա, զինքն ազատեր, թակավորի ախշըկեն հաղ-
թեր ա:

Ասաց. - Ամա՛ն, կնի՛կ, Աստծու սիրուն էղի, իս էրեր եմ, տաւ
չենես: Տաւ ծի աշխըրքի մեջ խայտառակ չենես: Տաւ ամլն իմ ճոջ
կնիկն ես, են իմ պստիկ: Ես քե մեղա Աստըծու:

Կնիկ ասաց. - Չէ՛, մա՛րթ, տաւ ծի ենչափ չարչըրեցիր, ես
ամլն էկա, քե ազատեցի, ես թու մարթաւ չըմ ասի:

Էնու խամար հիրիկ ուր կընգան շատ հնվելի ուզեց, խընդ
թակավորու ախշիկ:

